

Ranuan perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma

1. Miksi suunnitellaan?

Laki velvoittaa suunnitteluun

[Tasa-arvolain](#) mukaan sukupuolten tasa-arvoa tulee edistää kaikessa opetuksessa ja koulutuksessa, mikä velvoittaa laatimaan tasa-arvosuunnitelman. [Yhdenvertaisuuslaki](#) edellyttää että, kouluilla pitää olla suunnitelman tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja että kouluissa tehdään järjestelmällistä tasa-arvotyötä. Myös opetussuunnitelmien perusteet korostavat sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden lisäämisen merkitystä.

Tasa-arvon edistäminen kouluissa tarkoittaa sitä, että tyttöjä ja poikia kohdellaan tasapuolisesti ja syrjimättömästi koulupäivän kaikissa tilanteissa. Opetussuunnitelman perusteiden 2014 mukaan opetuksen tulee olla sukupuolitietoista. Sukupuolitietoinen opetus perustuu herkkyydelle tunnistaa yksilöllisyys ja persoonallisuus jokaisessa oppilaassa. Opetuksessa pidättäydytään sosiaalistamasta oppilasta hänen ulkoiseen sukupuoleensa. Jokaisella on myös oikeus itse määritellä sukupuolensa. Koulussa laadittava tasa-arvosuunnitelma on työkalu, joka ennaltaehkäisee sukupuolen perusteella tapahtuvaa syrjintää ja tukee sukupuolten tasa-arvon edistämistä koulun arjessa. Mahdollinen epätasa-arvo jää piiloon koulun arjessa, jos sukupuolesta ja sen vaikutuksista ei puhuta ja toimitaan näennäisesti neutraalisti.

Epätasa-arvoinen kohtelu on harvoin tietoisien ja tarkoituksellisten toiminnan tulosta. Sen esiintuomiseen tarvitaan työyhteisön herättelyä ja yhteistä keskustelua. Jokainen opettaja ohjaa oman opetuksen yhteydessä, tietoisesti tai tiedostamattaan, oppilaita valintoihin, ammatteihin ja tulevaisuuteen. Perusopetuksen tehtävänä on tarjota jokaiselle oppilaalle yhtenäiset mahdollisuudet hankkia yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Yhteneväistä on myös se, että oppilaita tulee sukupuoleen katsomatta tukea opetuksen ja ohjauksen avulla niin, että he voivat tehdä oppiaine-, koulutus ja uravalintoja yksilöllisten ominaisuuksiensa, vahvuuksiensa ja motivaatiotekijöidensä, ei sukupuolensa, perusteella. Tavoitteena on, että tulevaisuudessa naiset ja miehet jakautuisivat eri tehtävätaloille ja eri ammatteihin nykyistä tasaisemmin kykyjensä ja taipumustensa mukaan.

Tasa-arvon edistämisessä ei ole kyse vain oikeudenmukaisuuden toteuttamisesta, vaan myös edellytysten luomisesta viihtyisän ja motivoivan oppimisympäristön syntymiseksi. Kun kaikkien osaamista ja työtä arvostetaan oikeudenmukaisesti, edistää se oppilaiden hyvinvointia ja kouluviihtyvyyttä.

Yhdenvertaisuus laajentaa tasa-arvon käsitettä

Kun tasa-arvon käsite viittaa arkikielessä useimmin sukupuolten väliseen tasa-arvoon, yhdenvertaisuus laajentaa tasa-arvon käsitettä. Yhdenvertaisuus tarkoittaa [perustuslain](#) kuudennessa pykälässä kaikkien kansalaisten tasa-arvoista kohtelua, kaikkien yhdenvertaisuutta lain edessä ja sitä, ettei ketään saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eriarvoiseen asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Tasa-arvoisessa ja yhdenvertaisessa koulussa ei saa esiintyä syrjintää sukupuolen tai muun henkilöön liittyvän syyn, kuten iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, seksuaalisen suuntautumisen, terveydentilan tai vammaisuuden perusteella.

Yhdenvertaisuuslain (6 §) mukaan koulutuksen järjestäjän on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan, ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi ja huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

2. Tasa-arvon vastakohta on eriarvoisuus

Tasa-arvon vastakohta on eriarvoisuus ja eriarvoinen kohtelu voi olla syrjintää. Syrjintää on se, kun henkilöä tai ryhmää kohdellaan eri tavoin kuin muita jonkin ominaisuuden perusteella ilman, että kohtelulle on hyväksytty oikeutus, kuten ikäraja äänestettäessä.

Syrjintä voi olla tahallista tai tahatonta. Se voi olla suunnitelmallista ja harkittua tai se voi johtua tavoista tai käytännöistä, joihin ei ole kiinnitetty huomiota. On esimerkiksi totuttu puhumaan tai toimimaan tavoilla, jotka loukkaavat, vähättelevät tai sulkevat pois toisia.

Monenlaiset käytännöt ja rakenteet voivat ylläpitää ja tuottaa eriarvoisuutta. Siksi koulun kaikkia käytäntöjä, toimintatapoja ja oppimateriaaleja on arvioitava tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmasta.

Tasa-arvotyössä tulee kiinnittää erityistä huomiota

- oppilasvalintoihin (esim. jopo)
- opetuksen järjestämiseen
- oppimiseroihin
- opintosuoritusten arviointiin
- seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvaan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen.

Tämä on syrjintää

Välitöntä syrjintää on yksilön tai ryhmän kohteleva eri tavoin kuin muita ilman hyväksyttävää perustetta.

Välillistä eli epäsuoraa syrjintää on näennäisesti puolueeton käytäntö, tieto tai toimintatapa, joka asettaa toisen tai toiset muita heikompaan asemaan.

Piilosyrjintää ovat vähättely, poissulkeminen, tuen puute ja sivuuttaminen.

Rakenteellista syrjintää on ajattelu, ettei syrjiviä käytäntöjä voi muuttaa.

Moniperusteisessa syrjinnässä yksilöä tai ryhmää syrjitään monella eri perusteella.

Häirintä ja epäasiallinen kohtelu ovat syrjintää.

Ohje tai käsky syrjiä on syrjintää.

Vastatoimet ovat syrjintää: jokaisella on oikeus vedota syrjinnän vastaiseen säädäntöön ilman, että siitä on hänelle haittaa.

Esteettömyys tarkoittaa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteutumista niin, että jokainen voi ominaisuuksistaan huolimatta toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa.

3. Mitä tehdään?

Yhdistetty tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma parantaa syrjinnän vastaisen työn kattavuutta. Suunnitelma laaditaan lähtökohtaisesti vuosittain, mutta vuosittaisen tarkastelun sijaan suunnitelma

voidaan laatia kahdeksi tai kolmeksi vuodeksi. Suunnitelmaa ei tarvitse laatia erilliseksi asiakirjaksi, vaan se voidaan liittää esimerkiksi osaksi opetussuunnitelmaa. Ranuan yläasteella on laadittu yhdistetty tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma omana asiakirjana kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

Joka syksy pidetään luokanvalvojan tunti teemaan liittyen. Tunti alkaa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman lyhyellä esittelyllä.

Jokaiselle luokka-asteelle on laadittu oman sisältöinen ohjelma tunnin kulusta ja ohje löytyy opettajille koulun lukuvuosikansiosista. Tasa-arvokysely teetetään oppilaille kolmen vuoden välein (aloitus syksy 2016, seuraavat 2019, 2022, 2025 jne)

Henkilöstön kysely koulun toimintakulttuurin sukupuoli - ja tasa-arvotietoisuudesta tehdään myös kerran kolmessa vuodessa:

Kyselyiden ja niiden tuottaman keskustelun perusteella koulu sitoutuu seuraaviin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin:

Puhutaan

Ensimmäinen tavoite ja toimenpide on puhua enemmän tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta. Tarvitaan luontevaa, avointa keskustelua tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta sekä niiden pohtimista yhteisesti. Kyselyiden tuloksista keskustelu.

Puututaan

Toinen tavoite ja toimenpide on puuttua eriarvoiseen kohteluun herkemmin, nimetä se ja saattaa kaikkien tietoon kenelle kertoa, jos tulee kohdelluksi tasa-arvon tai yhdenvertaisuuden vastaisesti: oppilas ja opiskelija kertovat opettajalle tai rehtorille, opettaja ja muu henkilöstön jäsen rehtorille tai sivistystoimenjohtajalle, rehtori sivistystoimenjohtajalle.

Opettajan, rehtorin ja esimiehen tehtävä on päättää eriarvoinen kohtelu. Jos eriarvoinen kohtelu jatkuu, tulee kertoa toiselle henkilölle.

Erityistä huomiota kiinnitetään seksuaaliseen ja sukupuolen perusteella tapahtuvaan häirintään:

häirintä luo kiusallisen, leimaavan, halventavan, nöyryyttävän tai uhkaavan ilmapiirin. Häirintä voi olla sanallista, sanatonta tai fyysistä. Se loukkaa yksityisyyttä tai koskemattomuutta.

Älä hyväksy häirintää. Jos huomaat tai koet häirintää, osoita ettet hyväksy sitä. Sano esimerkiksi, ettei noin voi tai saa sanoa. Älä ole hiljaa tilanteessa, jossa sinuun tai johonkin toiseen kohdistuu häirintää. Jos häirintä ei lopu heti, kerro opettajalle/esimiehelle. Jos he eivät toimi, kerro toiselle opettajalle/esimiehelle. Älä jää pohtimaan asiaa yksin.

Vaikka kiusaaminen ja häirintä ovat usein ryhmäilmiöitä ja niistä tiedetään laajasti, niistä vaietaan. Vaikeneminen voi osoittaa hyväksymistä, välinpitämättömyyttä ja alistumista. Kerro koulu- tai työtovereillesi kokemuksestasi tai havainnoistasi. Puhu niistä. Osoita että välität.

Muututaan

Tasa-arvosuunnittelu on jatkuva prosessi, jota tehdään koko koulun yhteistyönä. Prosessin vaiheet ovat

- tasa-arvotilanteen selvittäminen
- toimenpiteiden valinta
- kirjaaminen tai muu dokumentointi

- hyväksyminen
- tiedottaminen
- toimeenpano
- arviointi ja seuranta.

Olennaista prosessissa on keskustelun ylläpitäminen.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus työ aloitettiin 2016, jolloin tehtiin ensimmäiset kyselyt yhdenvertaisuus ja tasa-arvosuunnitelman mukaisesti. Näiden kyselyiden tulosten mukaan oppilaan sukupuoli vaikuttaa jonkin verran koulun arjessa.

Tähän päivitettyyn suunnitelmaan on hieman muutettu kyselyiden sisältöä sekä laadittu jokaiselle vuosiluokalle omat luokanvalvojan tuntisuunnitelmat tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyen.

Hyväksyminen ja uusiminen

Suunnitelma on käyty läpi henkilöstökokouksessa 29.10.2019 ja koulun yhteisöllisessä oppilashuoltoryhmässä 18.12.2019. Ranuan perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma päivitetään seuraavan kerran syksyllä 2023.